Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

Reports Studia Iuridica Lublinensia vol. XXVII, 4, 2018
DOI: 10.17951/sil.2018.27.4.177-182

Piotr Poniatowski
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0001-9712-0663
piotr.poniatowski@poczta.umcs.lublin.pl

Krzysztof Wala
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0002-9773-3926
krzysztof.wala@poczta.umcs.lublin.pl

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Odpowiedzialność karna za przestępstwo zgwałcenia w prawie karnym polskim i ukraińskim", Lublin, 16 kwietnia 2018 r.

Report from the International Scientific Conference "Criminal Liability for a Crime of Rape in Polish and Ukrainian Criminal Law", Lublin, 16 April 2018

W dniu 16 kwietnia 2018 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła się zorganizowana przez Katedrę Prawa Karnego i Kryminologii WPiA UMCS międzynarodowa Konferencja Naukowa „Odpowiedzialność karna za przestępstwo zgwałcenia w prawie karnym polskim i ukraińskim". Na wstępie prof. A. Przyborowska-Klimczak (dziekan WPiA UMCS) przywitała prelegentów oraz gości, a także podkreśliła znaczenie poruszonego tematu, natomiast prof. M. Mozgawa (dyrektor Instytutu Prawa Karnego WPiA UMCS) podziękował referentom i gościom za przybycie oraz wyraził nadzieję na owocny przebieg konferencji.

Pierwszą część konferencji rozpoczął referat prof. M. Budyn-Kulik i prof. M. Kulika (UMCS) na temat przestępstwa zgwałcenia w typie podstawowym. M. Kulik przedstawił podstawy odpowiedzialności za zgwałcenie za wyjątkiem pojęć obcowania płciowego i innej czynności seksualnej. Kolejno omówił przedmiot ochrony,

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

podmiot, pojęcie przemocy, groźby bezprawnej i podstępu oraz stosunek tych pojęć do pojęcia działania bez zgody pokrzywdzonego. Szczegółowo odniósł się również do zagadnienia oporu pokrzywdzonego, stając na stanowisku, że co do zasady opór taki nie jest wymagany, konieczne jest jednak albo zamanifestowanie przez pokrzywdzonego braku zgody, albo takie działanie sprawcy, które uniemożliwia stawienie oporu. Następnie M. Budyn-Kulik omówiła problematykę strony podmiotowej przestępstwa zgwałcenia. Prelegentka stwierdziła, że dla przestępstwa zgwałcenia nie jest konieczne istnienie tzw. zamiaru lubieżnego, lecz wystarczy wystąpienie umyślności po stronie sprawcy, przy czym w grę mogą wchodzić obie jej postaci. W dalszej części szczegółowo przedstawiła pojęcia obcowania płciowego i innej czynności seksualnej, różnice między nimi oraz między czynnościami seksualnymi a naruszeniem nietykalności cielesnej. Autorka podniosła, że oceniając dane zachowanie, istotną rolę powinno odgrywać kryterium kulturowe oraz kontekst sytuacyjny zdarzenia.

Dr M. Seńko (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki) przedstawił referat pt. „Przestępstwa zgwałcenia w typach podstawowych w ukraińskim prawie karnym". Zasadniczą część swojego wystąpienia referent poświęcił analizie przestępstwa zgwałcenia uregulowanego w art. 152 ust. 1 u.k.k.[1] Wskazał, że przedmiotem ochrony tego przepisu są wolność seksualna (prawo do wyboru partnera seksualnego; pojęcie to odnosi się do osób pełnoletnich i zdrowych psychicznie) i nietykalność seksualna (pojęcie to dotyczy osób, które nie mogą podjąć świadomej decyzji odnośnie do obcowania płciowego z uwagi na wiek lub stan psychiczny). Pokrzywdzonym tym przestępstwem może być kobieta lub mężczyzna (w tym małżonek sprawcy), jednak sprawcą może być tylko osoba odmiennej płci (chociaż współsprawcą, który nie obcuje płciowo z pokrzywdzonym, może być osoba tej samej płci). Czynność sprawcza polega na odbyciu stosunku seksualnego z zastosowaniem przemocy fizycznej (przez którą rozumie się również podstępne podanie osobie pokrzywdzonej środków odurzających), groźby jej użycia (tzw. przemocy psychicznej) lub przy wykorzystaniu stanu bezradności pokrzywdzonego (stanu, w którym pokrzywdzony z uwagi na stan fizyczny lub psychiczny nie może przeciwstawić się sprawcy). Prelegent podkreślił, że chodzi tu o „naturalny" stosunek seksualny, dlatego nie wchodzą w grę stosunki homoseksualne lub heteroseksualne, które nie są „naturalne". Jest to przestępstwo powszechne, którego sprawcą może być osoba, która ukończyła 14 lat. Może ono być popełnione umyślnie wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. M. Seńko przedstawił też krótko inne typy podstawowe przestępstw podobnych do zgwałcenia, mianowicie: przestępstwo z art. 153 ust. 1 u.k.k., które polega na zaspokojeniu namiętności seksualnej w sposób nienaturalny, z zastosowaniem przemocy fizycznej, groźby jej użycia lub przy wykorzystaniu stanu bezradności pokrzywdzonego; przestępstwo z art. 154 ust. 1 u.k.k. polegające na zmuszaniu innej osoby do odbycia stosunku seksualnego przy wykorzystaniu

[1] Kodeks karny Ukrainy z dnia 5 kwietnia 2001 r.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

zależności materialnej lub służbowej. Ponadto referent wspomniał o przestępstwie z art. 155 u.k.k. (obcowanie płciowe z osobą, która nie osiągnęła dojrzałości płciowej) oraz o czynie określonym w art. 156 u.k.k. (deprawowanie osoby małoletniej, która nie ukończyła 16. roku życia).

Druga część konferencji rozpoczęła się od wystąpienia dr hab. A. Michalskiej-Warias i dr K. Nazar (UMCS), które dotyczyło kwalifikowanych typów przestępstwa zgwałcenia w polskim prawie karnym. Na wstępie A. Michalska-Warias syntetycznie omówiła rys historyczny dotyczący kształtowania się w Polsce typów kwalifikowanych zgwałcenia. Autorka odniosła się także do kwestii zgwałcenia zbiorowego, zwracając szczególną uwagę na relację tego typu do konstrukcji pomocnictwa, a następnie poruszyła kwestię zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem, wskazując na elementy zachowania sprawcy mogące świadczyć o potrzebie kwalifikacji w oparciu o ten typ zmodyfikowany zgwałcenia. K. Nazar podjęła natomiast problematykę związaną ze zgwałceniem pedofilskim i kazirodczym. W swoim wystąpieniu odniosła się m.in. do wykładni pojęcia „dopuszcza się", użytego dla opisu znamienia czynnościowego przy zgwałceniu pedofilskim, oraz do kwestii szerszego ujęcia czynności sprawczej przy zgwałceniu kazirodczym (obcowanie płciowe lub inna czynność seksualna) niż przy opisie przestępstwa kazirodztwa z art. 201 k.k., gdzie ustawodawca penalizuje jedynie obcowanie płciowe między osobami wymienionymi w tym przepisie.

Następnie dr T. Sozansky (Lwowski Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych) przeanalizował kwalifikowane typy czynów zabronionych określonych w art. 152 ust. 1 i art. 153 ust. 1 u.k.k. (chodzi o przestępstwa z art. 152 ust. 2–4 oraz art. 153 ust. 2–3 u.k.k.). Znamionami kwalifikującymi przestępstwa zgwałcenia (a także przestępstwa zaspokojenia namiętności seksualnej w sposób nienaturalny) są: popełnienie tego przestępstwa powtórnie albo przez osobę skazaną wcześniej za czyn z art. 152–155 u.k.k. (w przypadku przestępstwa z art. 153 ust. 1 u.k.k. chodzi o wcześniejsze skazanie za czyn z art. 152 lub 154 u.k.k.); popełnienie przestępstwa przez grupę osób (co najmniej dwie osoby); popełnienie przestępstwa na szkodę niepełnoletniego (osoba w wieku od 14 do 18 lat); popełnienie przestępstwa na szkodę małoletniego (osoba, która nie ukończyła 14 lat); powodowanie przestępstwem szczególnie ciężkich następstw (za które uważa się np. zarażenie chorobą weneryczną albo przerwanie ciąży, w której była zgwałcona kobieta).

Trzecią część konferencji rozpoczęło wystąpienie prof. M. Mozgawy oraz dr P. Kozłowskiej-Kalisz (UMCS) poświęcone propozycjom zmian w zakresie uregulowania przestępstwa zgwałcenia. M. Mozgawa sceptycznie odniósł się do proponowanych przez ustawodawcę zmian dotyczących wprowadzenia nowych typów kwalifikowanych (tj. zgwałcenia z posłużeniem się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem; zgwałcenia kobiety ciężarnej; zgwałcenia z utrwaleniem obrazu lub dźwięku z przebiegu czynu), jak również przestępstw kwalifikowanych przez następstwa (ciężki uszczerbek na zdrowiu lub

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

śmierć człowieka). Wskazując na nadmierną kazuistykę postulowanych rozwiązań, autor przedstawił szereg wątpliwości interpretacyjnych dotyczących ustawowych znamion proponowanych typów przestępstw oraz krytycznie ocenił nadmierną surowość przewidywanych sankcji. Z kolei P. Kozłowska-Kalisz omówiła projektowane zmiany przepisów części ogólnej Kodeksu karnego. Referentka wskazała na korektę art. 10 § 2 k.k., która jest konsekwencją zmian w zakresie typów kwalifikowanych przestępstwa zgwałcenia. Zwróciła też uwagę na projektowaną zmianę art. 41a k.k., która ma polegać na wprowadzeniu obowiązku orzeczenia niektórych środków karnych w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej, pod warunkiem że pokrzywdzony wystąpi z odpowiednim wnioskiem. Prelegentka omówiła również propozycje wprowadzenia nowej postaci recydywy (projektowany art. 64a k.k.), a także zmian w zakresie środków probacyjnych, które są związane z tą instytucją (obowiązkowy dozór przy zawieszeniu wykonania kary wobec sprawców skazanych w warunkach art. 64a; możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia takich osób po odbyciu co najmniej trzech czwartych kary; określenie okresu próby przy warunkowym zwolnieniu na czas nie krótszy niż 3 lata). Ponadto P. Kozłowska-Kalisz odniosła się do propozycji zmiany art. 77 k.k., która miałaby polegać na wprowadzeniu uprawnienia sądu do wyłączenia możliwości uzyskania przez skazanego warunkowego zwolnienia, jeśli została wymierzona kara pozbawienia wolności za zabójstwo w związku ze zgwałceniem na szkodę małoletniego poniżej lat 15, popełnionym w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych. Referentka zgłosiła liczne wątpliwości odnośnie do projektowanych zmian, w szczególności podkreślając sprzeczność projektowanego art. 77 § 3 k.k. ze standardami międzynarodowymi.

Jako ostatnia swój referat przedstawiła dr O. Denkowycz (Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki), która omówiła zmiany w zakresie przestępstw seksualnych wynikające z ustawy z dnia 6 grudnia 2017 r. w sprawie zmian w kodeksach karnych Ukrainy w celu wdrożenia postanowień konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Prelegentka wskazała na nowe ujęcie przestępstwa zgwałcenia, określonego jako czyn o charakterze seksualnym związany z penetracją pochwową, analną lub oralną ciała innej osoby za pomocą genitaliów lub dowolnego innego przedmiotu bez dobrowolnej zgody pokrzywdzonego (zmiana ta zrywa z podziałem na zaspokojenie płciowe w sposób „naturalny" i „nienaturalny", który istnieje na gruncie art. 152 i 153 u.k.k. w obecnym brzmieniu). O. Denkowycz w swoim wystąpieniu uwzględniła również zmianę art. 153 u.k.k. Przepis ten będzie określał przestępstwo polegające na dopuszczeniu się przemocy seksualnej niezwiązanej z penetracją ciała innej osoby, bez dobrowolnej zgody pokrzywdzonego. Zmianie ma też ulec art. 154 u.k.k., który w nowym brzmieniu będzie penalizował zmuszanie osoby, bez jej dobrowolnej zgody, do dopuszczenia się czynu o charakterze seksualnym z inną osobą. Autorka dodatkowo wskazała na nowe typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia, takie jak:

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

zgwałcenie małżonka lub byłego małżonka; zgwałcenie kobiety ciężarnej; zgwałcenie osoby, z którą sprawca pozostaje (lub pozostawał) w relacjach rodzinnych lub innych bliskich relacjach. Na zakończenie referentka zwróciła uwagę na długie *vacatio legis* omawianej noweli (rok od opublikowania ustawy).

Ostatnią część konferencji stanowiła dyskusja. Prof. K. Dudka (UMCS), odnosząc się do statystyk podanych przez M. Mozgawę, z których wynika, że duża część kar za zgwałcenie to kary w zawieszeniu, wskazała, że w ogóle około 75% przypadków kary pozbawienia wolności jest orzekane z zawieszeniem, co wynika z polityki karnej i swoistego zabezpieczenia ze strony sędziów, którzy chronią się w ten sposób przed zaskarżeniem wyroku kasacją na korzyść oskarżonego (w związku z treścią art. 523 § 2 k.p.k.). K. Dudka, w odniesieniu do referatu A. Michalskiej-Warias, stwierdziła, że z punktu widzenia osoby pokrzywdzonej ważne jest, czy broni się ona przed jednym czy przed większą liczbą sprawców, dlatego istnienie typu kwalifikowanego zgwałcenia z art. 197 § 3 pkt 1 k.k. ma uzasadnienie.

M. Budyn-Kulik w odniesieniu do planowanych zmian (wprowadzenia możliwości wyłączenia warunkowego zwolnienia przy skazaniu za zabójstwo w związku ze zgwałceniem) zauważyła, że tak wątpliwe rozwiązanie nie jest potrzebne, gdyż na gruncie obowiązującego stanu prawnego można wydłużyć okres, po którym skazany będzie mógł ubiegać się o zwolnienie, i nie jest to uznawane za sprzeczne ze standardami europejskimi. Ponadto podała w wątpliwość sens podwyższania kar w sytuacji, gdy w części ogólnej Kodeksu karnego istnieją rozwiązania pozwalające na istotne modyfikacje w zakresie wymiaru kary (art. 37a i 37b). M. Budyn-Kulik wyraziła też pogląd, że obecne zagrożenia ustawowe są wystarczające, a sądowy wymiar kary to kwestia praktyki stosowania obowiązujących przepisów.

M. Mozgawa zwrócił uwagę na nieprawidłową praktykę wprowadzania zmian w zakresie przestępstw seksualnych bez kompleksowego zbadania faktycznego stosowania obowiązujących regulacji.

A. Michalska-Warias, odnosząc się do zmian w ukraińskim kodeksie karnym oraz do wprowadzenia nowego typu kwalifikowanego zgwałcenia małżonka lub byłego małżonka, wskazała, że przeprowadziła badania aktowe dotyczące zgwałcenia w małżeństwie i uważa, że nie ma praktycznej potrzeby tworzenia takiego typu zmodyfikowanego, gdyż nie jest to zgwałcenie bardziej naganne od zgwałcenia osoby obcej.

O. Denkowycz i M. Seńko, odpowiadając na pytanie M. Kulika dotyczące trybu ścigania przestępstwa zgwałcenia na Ukrainie, wskazali, że obecnie przestępstwo z art. 152 ust. 1 u.k.k. (typ podstawowy) jest ścigane na wniosek pokrzywdzonego, natomiast przestępstwa z art. 152 ust. 2–4 u.k.k. (typy kwalifikowane) są ścigane z urzędu i taka reguła ma obowiązywać także w projektowanych przepisach. W sprawie zmiany trybu ścigania zgwałcenia w polskim prawie, która miała miejsce w 2013 r., krytycznie wypowiedział się M. Mozgawa, wskazując jednocześnie, że

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 28/11/2026 19:13:26

proponował wtedy pozostawienie trybu wnioskowego, ale z możliwością ingerencji prokuratora na podobnej zasadzie, jak w art. 60 k.p.k. w odniesieniu do przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego.

Po zakończeniu dyskusji M. Mozgawa podsumował konferencję i podkreślił, że porównanie obu porządków prawnych oraz projektowanych zmian jest bardzo interesujące i wzbogaca wiedzę o przestępstwie zgwałcenia. Podziękował przybyłym gościom i wyraził nadzieję, że konferencja spowoduje zintensyfikowanie współpracy z naukowcami z Ukrainy.

UMCS